

Çin'in Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleriyle İlişkilerinin Akıllı Güç Kavramı Bağlamında Analizi

Sezgin KAYA*
Agil MAMMADZADE*

Öz: Çalışmada akıllı güç kavramından hareketle Çin'in Orta ve Doğu Avrupa ülkeleriyle ilişkileri ele alınmaktadır. Bu bağlamda Çin'in küresel girişimi olarak da değerlendirilen Tek Kuşak Tek Yol İnisiyatifi ve bu inisiyatif kapsamına dahil edilen 16+1 (16 Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri ve Çin) platformu incelenmektedir. Yapılan değerlendirmede, söz konusu iş birliği girişimlerinin ekonomiden ticarete, yatırımdan bilime, tarımdan kültüre, nükleer projelerden finansal iş birliğine değin birçok alanı kapsadığı görülmüştür. Çalışmada ayrıca Tek Kuşak Tek Yol İnisiyatifi ve 16+1 iş birliği platformunun yanı sıra Çin'in bölge ülkeleriyle ilişkilerine yön veren dış politika perspektif ve söylemleri de ele alınmaya çalışılmıştır. Mevcut ve potansiyel iş birliği girişimlerinden ve geleceğe dönük geliştirdiği projelerinden hareketle Çin'in bölge ülkeleriyle ilişkilerini ve akıllı güç uygulama kapasitesini her geçen gün arttırdığı anlaşılmaktadır. Bu yönüyle 16+1 platformu Çin'in 2000'li yıllarda hız kazanan küresel bir güç olma arayışıyla uyumlu ve onu tamamlayan bir girişim olarak dikkat çekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Akıllı Güç, Çin, AB, Orta ve Doğu Avrupa, 16+1 Platformu, Kuşak ve Yol İnisiyatifi.

Analysis of China's Relations with Central and Eastern European Countries in the Context of Smart Power

Abstract: In this study, China's relations with Central and Eastern European countries are examined with reference to the term smart power. In this regard, China's One Belt One Road Initiative, which considered as China's global endeavor and as part of this initiative, 16+1 (16 Central and Eastern European countries and China) platform are analyzed. After the evaluation, it is seen that considered cooperation attempts include many areas ranging from economics to trade, from investment to science, from agriculture to culture and from nuclear projects to finance. Besides One Belt One Road Initiative and 16+1 platform, China's foreign policy perspective and discourse directing China's relations with the countries in this region is

* Doç. Dr., Uludağ Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesi,
sezgink@uludag.edu.tr

*Yüksek lisans öğrencisi, Uludağ Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü,
aqilmemmedzade@gmail.com Gönderim Tarihi: 28.12.2018, Kabul Tarihi: 29.12.2018

investigated. In the light of China's current and potential cooperation initiatives and projects directed towards the future, it is understood that China's relations with countries in this region and her capacity to use smart power are increasing every day. In this sense, 16+1 platform attracts attention as an initiative in harmony with China's pursuit of being a global power, which gained speed in 2000s, and as an initiative complementing this pursuit.

Key Words: Smart Power, China, EU, Central and Eastern Europa, 16+1 Platform, Belt and Road Initiative

Giriş

Uluslararası İlişkiler disiplinin temel kavramlarından biri olan güç, en azından ana akım teorilerde güvenlik ve dış politika analizlerinin adeta temelini oluşturmaktadır. Güç kavramının bu merkezi rolünü ortaya koyacak şekilde yapılan bir değerlendirmede Lasswell, siyaset özünde güçtür ve güç de istenilen sonucu elde etmek için ne gerekiyorsa onu yapma yeteneğidir demektedir (bkz. Heywood, 2013: 258). Bununla birlikte disiplin içerisinde ilgili kavramın tanımı konusunda bir uzlaşım olmadığını da belirtmek gerekir. Çok boyutlu bir kavram olması nedeniyle güç literatürde farklı şekillerde ele alınmakta ve bazen salt bir kapasite sorunu olarak görülürken, bazen de disiplinin kurucu bir unsuru olarak muamele görmektedir. Bilindiği üzere gücü uluslararası politika analizinin merkezine oturtan öncü isimlerden biri olarak Morgenthau, uluslararası politikanın en nihayetinde bir güç mücadelesi olduğunu söylemekte ve aktörlerin temel amacın da güce ulaşmak olduğunu ileri sürmekteydi. Bu haliyle güç, bir kişinin diğerlerinin düşünce ve davranışları üzerinde denetim sağlaması şeklinde ifade edilmiştir (Morgenthau, 1948: 13).

Benzer bir perspektife sahip olan Heywood ise gücü, ulaşılması istenen sonucun gerçekleştirilmesi için karşı tarafa yönelik bağlayıcı kararlar alabilme kapasitesi olarak tanımlamıştır. Lukes ise güç tanımını üçlü bir ayrıma başvurarak yapmaktadır. İlk olarak güç, karar alma sürecini etkileyebilme yeteneğidir. Politik gündemi düzenleyerek, karar alma sürecini engelleme yeteneğini ise gücün ikinci yönünü göstermektedir. İnsanların algılarını,

davranışlarını, tercihlerini yönlendirerek onların düşüncelerini kontrol etme ise gücün üçüncü anlamını ifade eder (bkz. Heywood, 2012: 148). Viotti ve Kauppi de benzer bir biçimde gücü kendi çıkarlarına uygun olarak diğerlerinin davranışlarını etkilemek için bir bireyin, grubun veya toplumun kapasitesi olarak tanımlamışlardır. Güç, aynı zamanda çatışmaları durdurmak ve sorunları aşmak yeteneğidir (Viotti-Kauppi, 1998: 65). Gücün davranışsal boyutunu ön plana çıkararak kavramı başka türlü yapmak istemeyecekleri şeyleri başkalarına yaptırma yeteneği olarak tanımlayan Dahl'dan yola çıkan Nye, gücü aşka benzetmekte ve deneyimlenmesini, ölçülmesinden daha kolay bir şey olarak görmektedir. Nye için de güç aslında istenilen amaç ve hedeflere ulaşma yeteneği ya da bu amaçla başkalarını etkileme becerisidir (Nye, 2009: 61).

Keohane ve Nye, Güç ve Karşılıklı Bağımlılık (Power and Interdependence) isimli çalışmalarında gücü ikili bir ayrıma tabi tutarak ele almaktadırlar: davranışsal güç (behavioural power) ve kaynak gücü (resource power). Onlara göre davranışsal güç istediğiniz sonuçlara ulaşma yeteneği iken, kaynak gücü bu sonuçları elde etmek için gereken kaynakları ifade eder. Yani güç aynı zamanda bir kapasite sorunudur. Davranışsal güç ise kendi içinde yine yumuşak güç (soft power) ve sert güç (hard power) olmak üzere ikili bir ayrıma tabi tutulmaktadır (Keohane-Nye, 2011: 216). Gücün Geleceği (The Future of Power) adlı çalışmasında Nye, yeni bir açılım yaparak yumuşak ve sert güç kavramlarına akıllı gücü (smart power) de dâhil edecektir. Aşağıda daha detaylı bir şekilde ele alınacak olan bu kavram, günümüzde ABD başta olmak üzere Çin ve Rusya gibi büyük güçlerin dış politika uygulamalarını açıklamak bakımından önemli faydalar sağlamaktadır.

Akıllı güç kavramı, bu çalışmada da bahsi geçen ülkelerden Çin'in Orta ve Doğu Avrupa'ya dönük politikalarını analiz etmekte kullanılmıştır. Bu çerçevede çalışmada öncelikle akıllı güç kavramı teorik düzlemde ele alınmaya çalışılmış ve bir örnek olarak Çin'in akıllı güç uygulamalarına yoğunlaşmaktadır. Daha sonra Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri ile Çin'i bir araya getiren 16+1 platformu incelenerek, Çin'in bölgesel etkinliği analiz edilmiştir. Bölge olarak Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin seçilmesinin temel nedeni, Çin'in

küresel güç olma mücadelesindeki en önemli atılımlarından biri olan Tek Kuşak Tek Yol İnisiyatifi (daha sonra Kuşak ve Yol İnisiyatifi olarak adlandırılacaktır) açısından işgal ettiğini düşündüğümüz kilit jeopolitik pozisyonudur.

Çin Dış Politikasında Akıllı Güç Yönelimi

Akıllı güç kavramını ortaya atarak kapsamlı bir izahını yapmaya çalışan Nye, söz konusu kavramın en geniş manada yumuşak ve sert gücün toplamına işaret ettiğini söyler (Nye, 2011a: xiii). Dolayısıyla tam olarak anlaşılabilmesi, öncelikle yumuşak ve sert güç kavramlarına açıklık getirilmesini gerektirmektedir. Yine gelen bir ifade ile belirtmek gerekirse, sert güç daha ziyade askeri güç, zor kullanma ve müdahale etme gibi unsurları içerir (Sağlam, 2014: 5). Nye, başka bir tanımlamada askeri unsurların yanı sıra ekonomiyi de bir sert güç unsuru olarak ele almaktadır. Diğer bir ifadeyle sert gücün temel bileşenleri, askeri ve ekonomik güç unsurlarıdır. Nye sert gücün tehditler (sopa) ve teşvikler (havuç) kullanarak başkalarının davranışlarını veya eylemlerini etkileyebilme, değiştirebilme yeteneği olduğu düşüncesindedir. Dolayısıyla uygulanması da kuvvet kullanımı, tehditler, yaptırımlar ve hatta rüşvet gibi araçlarla söz konusu olmaktadır (Nye, 2009: 63; Heywood, 2013: 262). Buna mukabil yumuşak güç, istediğimiz şeyin başkalarınca da istenmesini sağlamak yoluyla elde edilmesini ifade eder. Yani yumuşak güç, tehdit ve zorlamadan ziyade cazibenin ve iknanın kullanılmasıyla ilgili bir şeydir (Keohane-Nye, 2011: 216). Yumuşak gücün temel dayanakları ise kültür, siyasi değerler ve dış politikadır (Nye, 2011a: 85). Dolayısıyla Nye bir bakıma yumuşak güç tanımıyla realist düşüncenin güç kavramına ilişkin dar bakış açısını da kırmayı sağlamaktadır (Bilgin-Eliş, 2008: 9).

Akıllı güç kavramı, yukarıda da ifade edildiği üzere aslında hem sert hem de yumuşak güç kaynaklarının harmanlanarak, duruma göre kullanımını ve dolayısıyla daha başarılı stratejiler geliştirilmesini ifade etmektedir. Yani akıllı güç ekonomik, askeri, politik, hukuki, diplomatik, kültürel değerler gibi unsurların hepsinin aynı anda bir araya getirilmesi ve içlerinden bir veya bir kaçının seçilerek uygulanması yoluyla hayata geçirilmesidir. Sert ya

da yumuşak güç kaynaklarından hangisinin seçileceği ise mevcut şartlara ve sorunların çözümü için ihtiyaç duyulan zamana bağlı olarak değişir. Zira yumuşak güç uygulamaları daha uzun sürelerde sonuç vermekte ancak başarılı olmaları halinde son derece kalıcı etkiler yaratmaktadır. Buna mukabil sert güç uygulamalarında durum tam tersine olup, hızlı uygulama ve erken sonuç alma gibi avantajlar söz konusudur (Nye, 2009: 63, Heywood, 2013: 262). Haliyle akıllı güç kavramı, bir bakıma sert güç unsurlarının sağladığı avantajları yumuşak güç unsurlarıyla birleştirerek uygulanan stratejiler olup tüm devletlerce ve hatta devlet dışı aktörlerce kullanılabilir (Nye, 2011b: 20).

Kavramsal açıdan nispeten yeni olmasına karşın, devletlerin dış politikalarını izah ederken akıllı güç kavramından sıklıkla bahsettiği görülmektedir. Bunun açık ve ilk örneği, kavramın ortaya çıktığı ve geliştiği ABD'dir. Her ne kadar ilk kim tarafından kullanıldığına ilişkin Nossel ile Nye arasında bir tartışma bulunuyor olsa da (bkz. Guerlain, 2014: 482) kavramın gelişiminde Armitage ve Nye başkanlığında faaliyet yürüten, Stratejik ve Uluslararası Araştırmalar Merkezi'nin (Center for Strategic and International Studies-CSIS) yayınladığı "Akıllı Güç Komisyonu" raporu ile daha sonra yayımlanan Nye'nin Gücün Geleceği isimli çalışması önemli bir yer tutmaktadır (bkz. Armitage-Nye, 2007). Akıllı güç kavramının dış politikada kullanılmasının ilk örneğine ise Barack Obama yönetiminde rastlanmaktadır. Obama yönetimi akıllı güç kavramını dış politikasının merkezine oturtmuş ve ilk olarak, Dış İşleri Bakanı olarak atanan Hillary Clinton'ın Senato'daki onay oturumu konuşması sırasında kullanılmıştır (Guerlain, 2014: 482).

ABD'nin akıllı güç kavramını merkeze alan bu çıkışının ardından Çin'in de bu doğrultuda harekete geçtiği görülür. Aslında Çin akıllı güç kavramını kullanmaya başlamadan önce retorik açıdan kısmi bir tutarsızlık sergilemekte ve bazen sert güç, bazen de yumuşak güç söylemini öne çıkaran yönelimler sergilemekteydi. Sert güç söyleminin özellikle ülke açısından belli bir tarihselliği olan sorunlarda çok daha belirgin olduğu dikkat çekmektedir. Kore ve Vietnam savaşlarına dâhil olmuş bir ülke olarak Çin'in bu konularla ilgili gelişmelerde ya da örneğin SSCB ve Hindistan ile yaşadığı

sınır çatışmalarıyla irtibatlı konularda veya Güney Çin denizine ilişkin egemenlik iddiaları mevzu bahis olduğunda sert güç unsurlarını ön plana çıkararak bir söylem geliştirdiği görülür. Buna mukabil ülke, özellikle 2000'li yıllarla birlikte yumuşak güç konusuna büyük önem atfetmeye başlamıştır. Elbette buradaki temel gaye, Çin Komünist Partisi'nin (ÇKP) iktidara geldiği 1949'dan, 1990'lı yıllara değin sürmüş olan ülkenin uluslararası kamuoyu nezdindeki olumsuz imajını değiştirmektir (Demirtepe, 2013: 102).

Hiç kuşkusuz bu olumsuz imajın oluşmasında özellikle Mao'nun kültürel devriminin, Çin'in komşuları ile yaşadığı sınır sorunlarındaki uzlaşmaz tavrının, Tiananmen olayları gibi insan hak ve özgürlükleri açısından son derece olumsuz hadiselerin payı büyüktür. Dolayısıyla Çin'in bu söylem değişikliğinin arkasında son derece pragmatik bir gerekçenin olduğu açıktır. Çin dış politikasında yumuşak güç vurgusuna ve uygulamalarına ivme kazandıran önemli gelişmelerin başında, Devlet Başkanı Hu Jintao'nun 2007'de ÇKP'nin 17. Kongresi'nde yapmış olduğu konuşma gelmektedir. Başkan bu konuşmasında yumuşak güç uygulamalarının gerçekleştirilmesi için daha fazla yatırım yapılması gerektiğinin altını çizmekteydi (Demirtepe, 2013: 102). Bu bağlamda yabancı öğrencilerin Çin'de eğitim almasını teşvik etmek için uygulanmaya başlanan "eğitim gücü" olma politikası, "gülümseme diplomasisi", "iyi komşuluk diplomasisi", Afrika ülkeleri başta olmak üzere az gelişmiş ülke vatandaşlarına yönelik başlatılan "sağlık diplomasisi" vs. gibi adımlar ülkenin yumuşak güç açısından başlattığı önemli girişim örnekleridir.¹ Bununla birlikte Çin'in yumuşak güç uygulamaları açısından en önemli atılımı, izlenmeye başlanan "barışçıl kalkınma" (ya da önceki adıyla "barışçıl yükseliş") yaklaşımıdır.²

¹ Çin'in yumuşak güç uygulamaları ile ilgili detaylı bilgi için bkz.: Kılıptarı 2013: 88-91.

² Barışçıl yükseliş yaklaşımı, Zheng Bijian tarafından oluşturulmuş olup, ilk olarak Çin Devlet Başkanı Hu Jintao tarafından dış politikada uygulanmaya çalışılmıştır. Bijian'ın bu yaklaşımı formüle ederken kullandığı argümanlar şu şekildedir: 1. Çin kısa bir sürede hızlı bir ekonomik büyüme gerçekleştirmiş olsa da aslında ülkenin ekonomik kalkınma düzeyinin düşük olup, sahip olduğu 1,3 milyarlık nüfusa karşın bir tehdit olarak düşünülmemelidir. 2. Çin kendini küreselleşmeden ayırmak yerine, bu sürece katılım sağlamaya çalışan bir kalkınma stratejisi benimsemiştir. 3. Küreselleşme sürecine eklenilen Çin, diğer ülkelere zarar vermeyecek türden bir bağımsız kalkınma stratejisi

Jintao döneminde uygulanmaya başlanan bu yeni dış politika yaklaşımı, Xi Jinping'in iktidara gelmesinden sonra da sürdürülmüştür. Bununla birlikte Jinping'in dış politikada öne çıkardığı "periferyal diplomasi" ve "ortak kader topluluğu" gibi kavramların artık daha belirleyici olduğu söylenebilir. Birbiriyle ilişkili olan bu iki kavramdan ilki, yani periferyal diplomasi 2013-2014 yıllarında Jinping tarafından yapılan konuşmalarında sıkça dillendirilmekteydi. Özellikle 24- 25 Ekim 2014 tarihlerinde ÇKP Merkez Komitesi toplantısında yaptığı konuşma bu açıdan önemlidir. Bu konuşmada Çin'in izlenecek periferyal diplomasideki temel hedefleri komşu ülkelerle daha yakın bağlar kurmak, dostluğa dayanan politik ilişkiler geliştirmek, güçlü ekonomik bağlantılar oluşturmak, güvenlik alanında iş birliği ve kültürlerarası iletişim şeklinde sıralanmıştır (Sobol, 2018: 20/2). Şüphesiz periferyal diplomasi de bu şekliyle bakıldığında yine Çin'in "olumsuz" imajını düzelterek, komşuları için "tehlikeli" değil, "dost" Çin algısı oluşturmaktır.

"Ortak kader topluluğu" kavramını ise periferyal diplomasiye nazaran hem içerik hem de kapsam bakımından biraz daha geniş bir yaklaşıma sahiptir. Küresel bir niteliğe sahip olan bu kavramın temelinde yatan düşünce, Çin'in kendi komşularına öncelik vermek suretiyle ve dünya genelinde yapacağı yatırımlar ve yardımlar yoluyla ilişkilerini ve iş birliğini geliştirmektir. Çin'in dışişleri bakan yardımcısı Liu Zhenmin'e göre "ortak kader topluluğu" kavramı, Çin'in başta Asya ülkeleri olmak üzere tüm dünyanın kalkınması ve istikrara kavuşması için karşılaştıkları zorluklara yardımcı olmasına ve bir `Çin çözümü` sağlamasına işaret etmektedir. Böylelikle ülkenin uluslararası ilişkilerde bir liderlik rolü üstlenme niyeti de ortaya konulmaktadır (Zhang, 2015: 27/14-15). Öte yandan "ortak kader topluluğu" kavramının siyasi ortaklık, güvenlik, ekonomik kalkınma, kültürel değişimler ve çevre

izlemektedir. 4. Çin'in ekonomik kalkınması Asya'nın genel ekonomik kalkınmasına, refahına ve istikrarına katkı sağlamaktadır. Bu anlayışın devamı olan barışçıl kalkınma yaklaşımı ise Çin dış politikasında üç önemli yönelim değişikliğine işaret etmekteydi: 1. ABD merkezli dış politikadan, komşuları merkeze alan bir dış politikaya yönelmek, 2. Uluslararası topluma kabul ettirilmeye çalışılan diplomatik hedefler yerine küresel liderlik ve sorumluluk üstlenilecek türden hedeflere yönelmek, 3. Çin'in ekonomik kalkınmasına odaklanmış bir diplomatik stratejiden, daha kapsamlı ve ulusal gücü artırmayı hedefleyen bir stratejiye yönelmek (Cho- Jeong 2008: 467-468).

meseleleri olmak üzere beş temel yönü bulunmaktadır (Zhang, 2018: 5/198). Bunlardan ekonomi ve güvenlikle ilgili olan konuları sert güç; siyasi değerler, kültür ve çevre ile ilgili olanları ise yumuşak güç çerçevesinde değerlendirmek mümkündür.

Dolayısıyla yumuşak ve sert güç unsurlarının birlikte kullanımı ön gören bu kavramlarla birlikte Çinli karar verici ve yöneticiler aslında 2000'li yıllarda başlayan ve ağırlıklı olarak yumuşak güç eksenli yürütülen dış politika dönüşümünü akıllı güce doğru yöneltmişlerdir. Bunun en açık kanıtı, Jinping'in 2013 yılının Ocak ayında Komünist Parti Yönetim Kurulu (Politburo) toplantısında yaptığı şu değerlendirmedir;

"Biz barışçıl kalkınma yolunda sıkı biçimde ilerlemeliyiz, fakat hukuksal haklarımızdan ve çıkarlarımızdan da vazgeçmemeliyiz, temel ulusal çıkarlarımızı hiçbir şeye kurban etmemeliyiz.... Hiçbir ülke bizden kendi temel çıkarlarımız konusunda bir anlaşma yapmamızı beklemesin ve hiçbir ülke Çin'in egemenlik, güvenlik ve kalkınma çıkarlarına ters düşen acı meyveleri yemesini beklemesin."

Başkan Jinping bu çizgisini daha sonra da sürdürmüş ve 2014 yılında yapılan Halk Kongresi'ndeki konuşmasında Çin'in askeri modernizasyonu sürdürmesi, savaş ve savaşları kazanma yeteneğini ilerletmesi gerektiğinden bahsetmiştir (Zhang, 2015: 27/9). Şüphesiz Çin'in bir yandan "barışçıl kalkınma" kavramından bahsederken, diğer yandan askeri güç unsurlarına yaptığı bu vurgu aslında yumuşak güç ile sert güç unsurları arasında bir denge arayışına ve dolayısıyla akıllı güç yönelimine işaret etmektedir. Akıllı güç siyasetinin belki de ilk yansıması, Kuşak ve Yol İnisiyatifi olmuştur. Bu girişim her ne kadar Çin'in dış politika retoriğine temel teşkil eden "periferiyal diplomasi" ve "ortak kader topluluğu" kavramlarıyla uyumlu olsa da aslında onlardan bazı yönleriyle ayrılmakta ve Çin'in ulusal çıkarlarının öncelenmesi anlamında büyük bir önem arz etmektedir. Tek Kuşak Tek Yol İnisiyatifi ile Çin bir yandan "periferiyal diplomasi" kapsamında komşularıyla ekonomik koridorlar (örneğin Çin-Pakistan ekonomik koridoru) oluşturup, iş birliği ve ticaret ilişkileri geliştirecek alt yapı yatırımları yaparken, diğer yandan bu ülkeleri merkezinde Çin'in yer aldığı bir ağır parçası haline getirmektedir. Çin ayrıca Afrika,

Avrupa ya da Batı Asya gibi nispeten daha uzak bölgelerde benzer girişimlerde bulunmakta ve “ortak kader topluluğu” kavramının öngördüğü şekilde küresel etkinliğini arttırmakta ve artık daha geniş bir çerçeveye oturtarak tanımladığı ulusal çıkarlarını bu yolla temin etmektedir.

Kuşak Ve Yol İnisiyatifi Bağlamında 16+1 İş Birliği Platformu

Çin Devlet Başkanı Jinping 2013 Eylül'ünde Kazakistan'da yaptığı bir konuşmada, İpek Yolu Ekonomi Kuşağı oluşturulmasından bahsetmiştir. Ekim 2013'te Endonezya'da yapılan bir toplantıda ise Deniz İpek Yolu'nun inşasını gündeme getirmiştir. Daha sonra Jinping tarafından dillendirilen bu iki projeyi bir araya getirecek şekilde Tek Kuşak Tek Yol İnisiyatifi başlatılmıştır (Ying, 2017: 39). Anlaşılacağı üzere bu inisiyatifin bir ayağını İpek Yolu Ekonomi Kuşağı oluştururken, diğer ayağı Deniz İpek Yolu oluşturmuştur. Söz konusu inisiyatifin hayata geçirilmesi için beş önemli güzergâhın belirlendiği görülür. Bunlardan üçü, İpek Yolu Ekonomi Kuşağı bağlamında karadaki (Çin - Orta Asya - Rusya - Avrupa; Çin - Orta Asya - Batı Asya - Basra Körfezi; Çin - Güney Doğu Asya - Güney Asya - Hint Okyanusu) güzergahlarıdır. Diğer iki güzergâh (Çin - Güney Çin Denizi - Hint Okyanusu - Avrupa; Çin - Güney Çin Denizi - Güney Pasifik) ise Deniz İpek Yolu kapsamında yer alan deniz yollarından oluşmaktadır (Chin, 2015: 3). Çin bu güzergâhları oluşturan oto yolları, demir yolları ya da deniz yolları vasıtasıyla hem Asya'nın her tarafına hem Afrika'ya hem de Avrupa'ya erişim olanağına kavuşmayı planlamaktadır. Projeye dâhil olan ülkelerle iş birliğini geliştirme ve ortaklıklar kurma olanağına kavuşan Çin, bu İnisiyatif sayesinde ticaretin artacağını, ortak projelerin geliştirilebileceğini, devamlı ve sürdürülebilir bir kalkınmanın mümkün olacağını iddia etmektedir. Bu bağlamda altyapı gelişimi, politik koordinasyon, ticarin kolaylaşması, finansal entegrasyon ve insandan insana (people-to-people) etkileşim de mümkün olacaktır (Pavličević, 2017: 55).

Avrasya anakarasını en azından ekonomik bakımdan bütünleştirmeyi sağlayacak olan bu inisiyatif bünyesindeki beş kara ve deniz güzergâhından ikisi, Çin'i doğrudan Avrupa'ya bağlamaktadır. Çin'in hem karadan hem de deniz üzerinden

Kaya, Çin'in Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleriyle İlişkilerinin Akıllı Güç Kavramı Bağlamında...

Avrupa'ya bağlayacak olan bu güzergâhlar açısından Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin önemli bir jeopolitik konuma sahip olduğu söylenebilir. Nitekim Çin, bu kapsamlı projelerin ilanının hemen ardından bölge ülkeleriyle ikili ve çok taraflı müzakerelere başlayarak, iş birliğini geliştirmeye hız vermiştir. Bu kapsamda başlatılan en önemli girişim ise şüphesiz 16+1 Platformu³ olmuştur. Her ne kadar bu Platform aslında Kuşak ve Yol İnisiyatifi'nin bir parçası olmasa da amaçları bakımından onu tamamlayan bir niteliğe ve görünüme sahiptir. Burada en dikkat çeken husus ise geçmişte tamamı Sovyetler Birliği'nin uydusu olan Platform üyesi 16 ülkenin şu an 13 tanesinin⁴ NATO, 11 tanesinin⁵ ise AB üyesi oluşudur. Tam da bu nedenden ötürü gerek AB ve NATO gerekse eski Sovyet mirasını üstlenme iddiasındaki Rusya Federasyonu Çin'in bölgesel girişimlerini yakından takip etmek durumundadır.

Aslında komünist Çin'in Avrupa'yla ilk irtibatını kurduğu dönemlerde, bugün artık birçoğu Batı'ya eklenmiş olan Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri de sosyalist rejimlerle yönetilmekteydi. 1949'daki devrimin ardından Komünist Çin, ideolojik uzak akrabaları durumundaki Orta ve Doğu Avrupa ülkeleriyle ilişkiler kurmaya başlamıştı. Ancak Stalin'in ölümünü takip eden dönemde Sovyetler Birliği ile ilişkilerin bozulması⁶ ve bu bölgenin esasen Sovyet kontrol sahasında yer alıyor oluşu nedeniyle Çin'in Orta ve

³ Buradaki 16 sayısı Orta ve Doğu Avrupa'da yer alan ülkeleri (Estonya, Letonya, Litvanya, Polonya, Çekya, Slovakya, Macaristan, Slovenya, Hırvatistan, Romanya, Bulgaristan, Arnavutluk, Bosna-Hersek, Karadağ, Makedonya ve Sırbistan) ifade ederken, 1 ise Çin'e işaret etmektedir.

⁴ Bu ülkeler sırasıyla Estonya, Letonya, Litvanya, Polonya, Çekya, Macaristan, Slovakya, Slovenya, Romanya, Hırvatistan, Arnavutluk, Bulgaristan ve Karadağ'dan oluşmaktadır.

⁵ AB üyesi olan ülkeler ise Bulgaristan, Hırvatistan, Romanya, Estonya, Letonya, Litvanya, Polonya, Çekya, Slovakya, Macaristan ve Slovenya'dır.

⁶ Mao Zedong liderliğindeki Çin, Stalin'in ölümünün ardından Kruşçev tarafından başlatılan devlet içindeki de-Stalinizasyon sürecini ve Batı'yla ilişkileri yumuşatmayı amaçlayan Barış İçinde Bir Arada Yaşama politikasını bir çeşit "karşı devrim" girişimi olarak görmekteydi. Aslında Çin ile SSCB arasında Stalin döneminde de bazı sorunlar yaşanmıştı. Örneğin iki ülke, II. Dünya Savaşı öncesi dönemde bile Moğolistan, Doğu Türkistan ve Mançurya konusunda bir nüfuz mücadelesi içindeydi. Bununla birlikte Mao, Stalin'in önderliğini bir bakıma benimsemiş ve kendi ülkesinde de Stalinist yöntemlerle çeşitli uygulamalarda bulunmuştu. Stalin sonrası dönemde yaşanan ideolojik ayrışma nedeniyle iki ülke ilişkilerinin özellikle 1960'lardan sonra iyice bozulduğu görülür. Komünist dünyadaki bu hizipleşmede bazı uluslararası sorunların da katkısı olmuştur. Örneğin Çin, Kruşçev'in özellikle Küba Krizi'nde geri adım atarak Batı ile uzlaşmasını sert bir biçimde eleştirecektir (bkz., Vernadsky, 2009: 539-543).

Doğu Avrupa ülkeleriyle ilişkileri sınırlı bir düzeyde kalmıştır. Temeli o dönemde atılan ilişkilerin, bugün Çin'in bölge ülkeleriyle arasında bir karşılıklı güven ortamı oluşturmaya yardımcı olduğu söylenebilir. Buna mukabil Çin'in "eski Avrupa" olarak da tanımlanan Batı Avrupa ülkeleriyle ilişkileri daha farklı bir görünüme sahiptir. Bir bölümü Çin'de ve yakın coğrafyasında eski bir emperyal mirasa da sahip olan bu ülkelerin özellikle komünist devrim sonrası dönemde Çin ile ilişkileri hep olumsuz seyretmiştir. Batı Avrupa ülkelerinin Çin'le kültürel devrimin sonlandırıldığı 1976'dan sonra diplomatik ve siyasi ilişkiler geliştirdiği görülür. Bunu müteakiben 1985 yılında o dönemki adıyla Avrupa Ekonomik Topluluğu ile Çin arasında bir ticaret ve iş birliği anlaşması imzalanmıştır. Sonraki süreçte taraflar arasında bazen gerilimler yaşansa da 2003 yılına gelindiğinde Çin ile AB ilişkileri stratejik ortaklık düzeyine yükseltilecektir (Katrandzhiev, 2017: 73-74).

2010 yılına gelindiğinde ise Çin'in Orta ve Doğu Avrupa'ya yönelik politik yaklaşımını revize ettiği ve bölge ülkeleriyle arasındaki ilişkileri derinleştirme arayışına girdiği görülür. Bu yeni dönemde Çin, aslında Batı Avrupa'nın jeopolitik ve jeo-ekonomik üstünlüğünün olduğu bu bölgede kendi konumunu sağlamlaştırmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda ilk olarak 2011 yılında Budapeşte'de 16 bölge ülkesiyle bir araya gelen Çin, daha sonra bu toplantıları düzenli bir hale getirmiş ve bugün 16+1 Platformu olarak bilinen iş birliği zemini böylelikle oluşturulmuştur. Her ne kadar Çin ile stratejik ortak olsa bile AB, bu ülkenin bölge politikalarına şüpheyle yaklaşmaktadır. Çin'in bir çeşit "böl ve yönet" siyasetiyle izleyerek Avrupa'nın bütünlüğüne zarar verdiği değerlendirilmektedir. Kısacası AB, Çin'in bölgedeki girişimlerini kendisini sarsmayı hedefleyen tehditkâr bir tutum olarak görmektedir. Buna karşın Çin, 16+1 iş birliği platformunun aslında AB'nin de çıkarlarına uygun olduğunu, tehdit olarak değerlendirilmesinin ise AB-Çin ilişkilerine zarar vereceğini söylemektedir. Çin'e göre söz konusu platform aslında AB ile arasındaki stratejik ilişkileri daha da derinleştirecek bir işlev görecektir. Öte yandan bu girişim sayesinde Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin ekonomik refahı artacak ve bu da AB'nin daha dengeli bir ekonomik gelişim sağlamasına yardımcı olacaktır. Kaldı ki Çin,

Kaya, Çin'in Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleriyle İlişkilerinin Akıllı Güç Kavramı Bağlamında...

11'i aynı zamanda AB üyesi olan bu devletle kurmuş olduğu ilişkilerin aslında her biri bağımsız ve egemen bu devletlerin hür iradesini yansıttığını, dolayısıyla herhangi bir hukuk dışı eylemin söz konusu olmadığını da ifade etmektedir (Katrandzhiev 2017: 74-75).

Yukarıda da ifade edildiği üzere, 16+1 platformu aslında Kuşak ve Yol İnisiyatifi'nin bir uzantısı değildir. Kronolojik açıdan bakıldığında, Platform'un oluşturulmasında ilişkin ilk müzakerelere 2011 yılında başlanmıştır. Buna karşılık Kuşak ve Yol İnisiyatifi'nin ilanı 2013'de söz konusu olmuştur. Yani Platform, başlangıçta Kuşak ve Yol İnisiyatifi'nden bağımsız olarak düşünülmüş ve geliştirilmeye başlanmıştır. Nitelik açısından bakıldığında da 16+1 Platformu'nun Kuşak ve Yol İnisiyatifi'ne nazaran küresel değil, bölgesel nitelikte bir girişim olduğu görülür. Ancak bu şekli ayrılık daha sonra anlamını yitirmiş ve Platform, söz konusu inisiyatifin Avrupa ile bağının kurulması ve geliştirilmesi bakımından önem kazanmıştır. Zira her iki proje de aslında benzer politik hedeflere sahip olup, merkezinde Çin'in yer aldığı girişimlerdir. Pragmatik ilişkiler geliştirerek dünyaya açılmayı mümkün kılan bu girişimler Çin'in uzun vadeli planlarının ve jeo-ekonomik politikalarının birer parçası durumundadırlar (Katrandzhiev 2017: 76).

16+1 Platformu Çerçevesinde Çin'in Bölgesel Girişimleri

16+1 Platformu'nun Çin'in gerek Avrupa bölgesindeki gerekse AB bünyesindeki konumuna yeni bir ivmelenme sağladığı açıktır. Platform bünyesinde geliştirilecek iş birliğinin kapsamı ve alanları büyük ölçüde yapılan toplantılarla tespit edilmiştir. Bu toplantılar serisi, 2011 yılında Çin Başbakanı Wen Jiabao'nun gerçekleştirdiği Doğu Avrupa turu ile başlamıştır (Musabelliu, 2017: 64-65). 2011'den günümüze değin taraflar arasındaki gelişen iş birliğinin bir göstergesi olarak her yıl, bölge liderlerinin de katılımıyla toplantıları düzenlenmektedir. 2012 yılında Varşova'da yapılan Çin- Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri toplantısı 17 ülkenin katılımıyla gerçekleşmiştir. Bu toplantı sonunda "Çin'in Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleriyle Dostça İşbirliğini Geliştirmeye Dönük On iki Ölçüt (China's Twelve Measures for Promoting Friendly Cooperation with Central and Eastern European Countries)" adlı bir bildirin

yayınlandığı görülür. Bildiriyle aynı zamanda Çin'in Orta ve Doğu Avrupa ülkeleriyle ilişkilerini koordine edecek bir sekreterliğin oluşturulması da kararlaştırılmıştır.

Çin Dışişleri Bakanlığı bünyesinde oluşturulacak bu sekreterlik, liderlerin toplantılarını organize etme, iş forumları düzenleme ve alınan kararların uygulanması gibi konularla ilgilenecektir. Bu kapsamda ayrıca altyapı çalışmaları, yüksek ve yeni teknolojiler ve yeşil ekonomi gibi alanlarda iş birliğine dönük projelere destek olmak amacıyla 10 milyar dolarlık bir özel kredi hattının oluşturulması da kararlaştırılmıştır. Buna ilaveten, Çin ile bölge ülkeleri arasında ilk etapta 500 milyon dolarlık bir yatırım iş birliğinin oluşturulması da öngörülmüştür. Çin'in işletmelerinin bu ülkelerde ekonomik ve teknolojik bölgeler oluşturması için teşvik edilmesi, ikili ekonomik iş birliğinin ve ticaretin geliştirilmesi için somut adımlar atılması, taraflar arasında finansal iş birliğinin oluşturulması gibi konularda da ortak hareket edilecektir. Çin'in bölge ülkelerinden 5000 öğrenciyeye burs vermesi ve bu ülkelerde Çin dili ve kültürünü tanıtmakla görevli Konfüçyüs enstitülerinin desteklenmesi, araştırma merkezlerinin kurulması ve turizmin teşvik edilmesi gibi konular da gündeme alınmıştır (bkz. Çin Halk Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı, 2012). Görüldüğü üzere daha en başından itibaren Çin, bölge ülkeleriyle ilişkilerinde ekonomi temelli sert güç unsurlarıyla yumuşak güç unsurları bağlamında değerlendirebileceğimiz araçları uyumlu bir şekilde bir arada kullanmaya çalışmaktadır.

Çin'in Orta ve Doğu Avrupa ülkeleriyle ikinci toplantısı 2013 yılında Bükreş'te yapılmıştır. Toplantının sonunda, tarafların ortak iradesini yansıtan Bükreş Bildirisi'nin yayınlandığı görülür. Bu bildiride de yine taraflar arasında ekonomi, ticaret, teknoloji, finans alanlarındaki iş birliğinin geliştirilmesi istenmiş; ayrıca kara ve demir yolları, limanlar, hava limanları gibi alt yapı yatırımlarının inşası gündeme alınmıştır (bkz. Romanya Cumhuriyeti Başbakanlığı, 2013). 2014 yılında Belgrat'ta gerçekleştirilen üçüncü toplantı ve sonrasında yayımlanan Belgrat Bildirisi'nde de benzer hususların vurgulandığı görülür. Önceki toplantılarda belirlenen iş birliği alanlarındaki ortaklığın devamından bahsedilen bildiride bankacılık, tarım ve ormancılık gibi alanlarda da iş birliği

adımının atılması istenmiştir. Nükleer enerji projelerinin geliştirilmesi konusunda da tarafların iş birliği yapacağı da bildiride yer almaktadır. Çin'e göre şeffaflık ve sorumluluk ilkesi çerçevesinde her ülke nükleer enerji elde etme hakkına sahiptir. Bu çerçevede Çin ile Romanya ve Çekya arasında nükleer enerji iş birliği belgeleri imzalanırken, Macaristan ile nükleer enerji alanında iş birliği yapılmasına dair bir genel uzlaşmaya varılmıştır. Belgrat Bildirisi'nde aynı zamanda, Macaristan ile Sırbistan arasında Budapeşte ile Belgrat'ı bileştirecek demiryolunun beraber inşası ile ilgili anlaşmaya varılmıştır. (China Daily, 2015).

Dördüncü toplantının 2015 yılında bu kez Çin'in Suzhou kentinde yapıldığı görülür. 16+1 Platformu adlandırmasının ilk kez kullanıldığı bu toplantının ardından yayınlanan Suzhou Bildirisi'nde teknoloji, bilim, sağlık alanlarında yapılacak yeni iş birliklerinin önemine vurgulanmıştır. Bu toplantıyla birlikte platformun Kuşak ve Yol İnisyatifi ile irtibatlandırıldığı görülür. Bildiride Çin ile Macaristan arasında imzalanan bu inisiyatife dair anlaşmanın platformun diğer üyeleriyle de yapılması isteği dillendirilmiştir. Böylelikle Platform ile İnisiyatif arasındaki uyum da sağlanmaya çalışılmıştır (Çin Halk Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı, 2015). 2016'da Riga'da gerçekleştirilen beşinci toplantının ardından yayınlanan bildiride ise özellikle limanların daha iyi kullanılması, geliştirilmesi ve kapasitelerinin artırılması öngörülmektedir. Bu çerçevede Riga Bildirisi'nde Akdeniz-Baltık Denizi - Karadeniz liman iş birliğinin genişletilmesi, lojistik merkezlerin oluşturulması; yollar, limanlar ve demir yollarıyla ilgili yeni projelerin geliştirilmesi hedeflenmiştir. Bu doğrultuda yeni projeler ve yatırımlar için finans alanında da daha yakın iş birliği istenmektedir. Ayrıca daha önceki toplantılarda vurgulanan teknoloji, sağlık, tarım, ormancılık, ticaret ve bilim gibi alanlara da bildiride yer verilmiştir. Bu toplantıyı öncekilerden ayıran temel farklılık ise 17 üyenin yanı sıra AB ve Avrupa Yatırım ve Kalkınma Bankası ile birlikte Avusturya, İsviçre, Yunanistan ve Beyaz Rusya gibi ülkelerin de gözlemci statüsü ile çalışmalarına katılmış oluşlarıdır (Çin Halk Cumhuriyeti Devlet Konseyi, 2016).

Bu durum 2017 yılında gerçekleştirilen ve Budapeşte'de yapılan altıncı toplantıda devam etmiştir. Nihai belge olarak kabul

edilen Budapeşte Bildirisi'nde Kuşak ve Yol inisiyatifi bağlamında her ülkenin kendi koşulları dikkate alınarak bu çabalarda aktif rol üstlenmesi istenmiştir. Bildiride ayrıca Kuşak ve Yol İnisiyatifi ile Trans-Avrupa Ulaştırma Ağı arasında uyum sağlanması öngörülmüştür. Böylelikle 16+1 Platformu, AB-Çin İletişim Platformu ve AB-Doğu Ortaklığı da dâhil olmak üzere tüm projeler arasında ekonomik iş birliği ve iletişim koordinasyonunun sağlanmasının önemi ifade edilmiştir. 16+1 Platformu ülkeleri arasında sivil havacılık, bilim, teknoloji, inovasyon, finans, çevre koruma, tarım, enerji, ormancılık ve sağlıkla ilgili alanlarda da iş birliği için yeni girişimlerin başlatılması bildiride yer alan diğer konulardır (Çin Halk Cumhuriyeti Devlet Konseyi, 2017).

Çin'in bölgesel girişimlerinin ana zeminini oluşturan bu toplantılardan sonuncusu 2018 yılında Sofya'da gerçekleştirilmiş ve diğer toplantılara gözlemci olarak katılan taraflar burada da hazır bulunmuştur. Sofya Bildirisi'nde Çin ile AB üyesi olan Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin AB-Çin Gümrük Konularında İşbirliği ve Karşılıklı İdari Yardım Anlaşması" ve AB-Çin Gümrük İşbirliği Stratejik Çerçevesi Anlaşması kapsamında iş birliği yapması kararlaştırılmıştır (Çin Halk Cumhuriyeti Devlet Konseyi, 2018). Bildirideki bu vurgunun aslında AB'nin 16+1 Platformu ile ilgili rahatsızlıklarını gidermek maksadıyla yapıldığı söylenebilir. Buna karşın Çin'in niyet ve amaçlarına ilişkin kuşkular ortadan kaldırılabilmüş değildir. AB'nin bu iş birliğiyle ilgili temel kaygılarının ortadan kalkması daha somut adımlar atılmasını gerektirmektedir ki, Çin gerek giderek daha yüksek sesle dillendirdiği küresel güç olma iddiaları gerekse insan hak ve özgürlükleriyle ilgili bozuk sicili nedeniyle bu beklentileri karşılamanın çok uzağındadır.

Sonuç

Görüldüğü üzere Çin, bölgedeki etkinliği açısından elinde bulunan iki temel kurumu, yani Kuşak ve Yol İnisiyatifi ile 16+1 Platformu'nu, her ne kadar bunlar birbirinden bağımsız olarak düşünülmüş olsalar bile, entegre bir biçimde kullanarak bir sinerji yaratmayı hedeflenmektedir. Çin, Orta ve Doğu Avrupa ülkeleriyle yapmış olduğu düzenli toplantılar vasıtasıyla özellikle 16+1 Platformu'nun kapsamını sürekli olarak geliştirme eğilimindedir.

Platform bünyesinde atılan adımlara bakıldığında, akıllı güç uygulamaları olarak tanımlayabileceğimiz çok sayıda girişim dikkat çekmektedir. Ekonominin yanı sıra bilimsel faaliyetlerden çevreye, kültürden eğitime değin pek çok alanı kapsayan adımlar atılmıştır. Bu türden faaliyetlerin finansmanın yanı sıra özellikle yatırımlar ve kredi konuları gibi alanlarda liderliği Çin üstlenmiş gibi görünmektedir. Sert güç kapsamında görebileceğimiz bu adımların yanı sıra Çin özellikle bölge ülkelerinden gelen öğrencilere sağladığı burslarla, oluşturulan araştırma merkezleriyle, açılan Konfüçyüs enstitüleriyle⁷ yumuşak güç kapsamında da girişimlerde bulunmaktadır.

Çin'in akıllı güç uygulamaları açısından Orta ve Doğu Avrupa bölgesinde ciddi bir başarı gösterdiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte elde edilen bu nispi başarının aslında söz konusu girişimlerin, temel vaadi refah ve kalkınma olan yani ekonomik yönü ağır basan nitelikleriyle ilgili olduğu da açıktır. Dikkat edilecek olursa Çin kendi bölgesinde ve komşularıyla özellikle de egemenlik iddiaları ve güvenlikle ilgili konularda ciddi sorunlar yaşamaktadır. Yakın çevresine bir karşılıklı faydalanma stratejisi sunma konusundaki başarısızlığına karşın Çin, sahip olduğu muazzam ekonomik gücü ile aslında bir çeşit bağımlılık ilişkisi yaratmaktadır. Yakın çevresi Çin'in genellikle sert güç uygulamalarıyla karşı karşıyadır. Haliyle akıllı güç açısından Çin'in Orta ve Doğu Avrupa'da sağlamış olduğu biraz da bölgenin bu ülkeye coğrafi uzaklığıyla ilgili bir durum olarak yorumlanabilir. Nitekim Çin, benzer bir başarıyı yine kendisine uzak bir coğrafya olan Afrika'da da yakalamış görünmektedir. Çin'in yakın çevresiyle olan sorunlarını çözmeden, bölgedeki sorunlara barışçıl çözümler üretmeden ve özellikle insan hakları ihlalleriyle ilgili sıkıntılarını gidermeden gerçek anlamda bir akıllı güç siyaseti izleyebilmesi pek olası görünmemektedir.

⁷ Konfüçyüs enstitüleri aracılığıyla Çin hem kendi kültürel değerlerini dünyaya tanıtmakta hem de Çincenin yaygınlaşmasını sağlamak istemektedir. Varşova'da yapılan ilk toplantıdan itibaren Çin'in bu enstitülerin açılmasını talep ettiği görülür. Bölgedeki ilk Konfüçyüs enstitüsü 2014 yılında Budapeşte'deki Eotvos Lorand Üniversitesi'nde kurulmuştur (ICEf, 2014). Bugüne değin Polonya'da 5, Romanya ve Macaristan'da 4, Sırbistan, Bulgaristan ve Slovakya'da 2; Çekya, Litvanya, Karadağ, Estonya, Bosna-Hersek, Slovenya, Arnavutluk, Hırvatistan, Letonya ve Makedonya'da ise 1 olmak üzere toplam 29 Konfüçyüs enstitüsü kurulmuştur (Statista, 2018).

KAYNAKÇA

BİLGİN, Pınar, BERİVAN Eliş (2008), "Hard Power, Soft Power: Toward a More Realistic Power Analysis", *Insight Turkey*, Vol 10, No 2, s. 5-20.

CHO, Young Nam, Jong Ho Jeong (2008), "China's Soft Power: Discussions, Resources, and Prospects," *Asian Survey*, Cilt 48, Sayı 3, s. 453-472.

DEMİRTEPE, Turgut, Hasan Selim Özertem (2013), "Yükselen Tehdit Algısı Karşısında Çin'in Yumuşak Güç Siyaseti: Politikalar ve Sınırlılıkları," *Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi (Bilig)*, Sayı 65, s. 95-118.

GUERLAIN, Pierre (2014), "Obama's Foreign Policy: "Smart Power," Realism and Cynicism." *Society*, Cilt 51, Sayı 5, s. 482-491.

HEYWOOD, Andrew (2012), *Siyaset Teorisine Giriş*, (Hızır Murat Köse), Küre Yayınları, İstanbul.

HEYWOOD, Andrew (2013), *Küresel Siyaset*, (Nasuh Uslu, Haluk Özdemir), Adres Yayınları, Ankara.

KATRANZHIËV, Valentin (2017), "16+1 China-CEEC Cooperation Platform Promoting Belt and Road: Opportunities and Challenges," (ed. Huang Ping, Liu Zuokui), *How the 16+1 Cooperation promotes the Belt and Road Initiative*, China Social Sciences Press, Beijing.

KEOHANE, Robert O. Joseph S. Nye (2011), *Power and Interdependence*, Longman Publishers, USA.

KILIPTARI, Tea (2013), "China's Smart Rise," *Güvenlik Stratejileri*, Cilt 9, Sayı 18, s. 77-102.

MUSABELLIU, Marsela (2017), "China's Belt and Road Initiative Extension to Central and Eastern European Countries - Sixteen Nations, Five Summits, Many Challenges," *Croatian International Relations Review*, Cilt 23, Sayı 78, s. 57-76.

MORGENTHAU, Hans J. (1948), *Politics Among Nations*, Alfred A. Knopf Publishers, New York.

NYE Joseph S. (2009), *Understanding International Conflicts: An Introduction to Theory and History*, Longman Publishers, USA.

NYE, Joseph S. (2011a), *The Future of Power*, Public Affairs Publishers, New York.

Kaya, Çin'in Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleriyle İlişkilerinin Akıllı Güç Kavramı Bağlamında...

NYE, Joseph S. (2011b), "Power and Foreign Policy", *Journal of Political Power*, Vol 4, No1, April, s. 9-24.

PAVLİČEVIĆ, Dragan. Xian Jiaotong (2007), "16+1 Promoting Belt and Road Initiative: Challenges and Potential Policy Responses," (ed. Huang Ping, Liu Zuokui), *How the 16+1 Cooperation promotes the Belt and Road Initiative*, China Social Sciences Press, Beijing.

SOBOL, Mor (2018), "China's peripheral diplomacy: Repeating Europe's errors in dealing with the neighbourhood," *Asian Journal of Comparative Politics*, Cilt 20, Sayı 10, s. 1-15.

VERNADSKY, George (2009), *Rusya Tarihi*, Selenge Yayınları, İstanbul.

VİOTTİ, Paul R., Mark V. Kauppi (1998), *International Relations Theory: Realism, Pluralism, Globalism and Beyond*, Longman Publishers, USA.

YİNG, Huang (2017), "Enhancing Foreign Direct Investment in South Asia: Case of One Belt One Road and Asian Infrastructure Investment Bank," (ed. Sarah Siddiq Aneel), *Strengthening Peace and Cooperation in South Asia: Incentives and Constraints*, Islamabad Policy Research Institute, Islamabad.

ZHANG, Denghua (2018), "The Concept of 'Community of Common Destiny' in China's Diplomacy: Meaning, Motives and Implications," *Asia & the Pacific Policy Studies*, Cilt 5, Sayı 2, s. 196-207.

ZHANG, Jian (2015), "China's new foreign policy under Xi Jinping: towards 'Peaceful Rise 2.0'?", *Global Change, Peace & Security*, Cilt 27, Sayı 1, s. 5-19.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

ARMİTAGE, Richard L. Joseph S. Nye (2007), *Comission on Smart Power*, Center for Strategic and International Studies: <https://carnegieendowment.org/files/csissmartpowerreport.pdf>, Erişim: 10.12.2018.

CHİN, Helen, Fong Lau vs. (2015), *The Silk Road Economic Belt and the 21st Century Maritime Silk Road*, Fung Business Intelligence Centre: p. 3. <https://www.fbicgroup.com/sites/default/files/The%20Silk%20Road%20Economic%20Belt%20and%2021st%20Century%20Maritime%20Silk%20Road%20MAY%2015.pdf>, Erişim: 18.12.2018.

China Daily (2015), *The Belgrade Guidelines for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries*, http://www.chinadaily.com.cn/m/ningbo/2015-05/29/content_20858754.htm, Erişim: 21.12.2018.

Kaya, Çin'in Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleriyle İlişkilerinin Akıllı Güç Kavramı Bağlamında...

Çin Halk Cumhuriyeti Devlet Konseyi (2017), *The Budapest Guidelines for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries*, http://english.gov.cn/news/top_news/2017/11/28/content_281475957618750.htm, Erişim: 22.12.2018.

Çin Halk Cumhuriyeti Devlet Konseyi (2016), *The Riga Guidelines for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries*, http://english.gov.cn/news/international_exchanges/2016/11/06/content_281475484363051.htm, Erişim: 21.12.2018.

Çin Halk Cumhuriyeti Devlet Konseyi (2018), *The Sofia Guidelines for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries*, http://english.gov.cn/news/international_exchanges/2018/07/16/content_281476224693086.htm, Erişim: 22.12.2018.

Çin Halk Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı (2012), *China's Twelve Measures for Promoting Friendly Cooperation with Central and Eastern European Countries*, https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/topics_665678/wjbispg_665714/t928567.shtml, Erişim: 21.12.2018.

Çin Halk Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı (2015), *The Suzhou Guidelines for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries*, https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/zxxx_662805/t1318039.shtml, Erişim: 21.12.2018.

İCEF Monitor (2014), *Confucius Institutes expanding rapidly to meet demand for Chinese language skills*, <http://monitor.icef.com/2014/07/confucius-institutes-expanding-rapidly-to-meet-demand-for-chinese-language-skills/>, Erişim: 24.12.2018.

Romanya Cumhuriyeti Başbakanlığı (2013), *The Bucharest Guidelines for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries*, <http://gov.ro/en/news/the-bucharest-guidelines-for-cooperation-between-china-and-central-and-eastern-european-countries>, Erişim: 21.12.2018.

Statista (2017), *Number of Confucius Institutes in Europe as of December 2017. by country*, <https://www.statista.com/statistics/879243/china-confucius-institutes-in-european-countries/>, Erişim: 24.12.2018.